

ФІНАНСОВО–КРЕДИТНА І ГРОШОВА ПОЛІТИКА

УДК 369.03

Кнейслер О.В.,
д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів
суб'єктів господарювання і страхування
Шупа Л.З.,
аспірант¹

Тернопільський національний економічний університет

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ У СИСТЕМІ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Kneisler O.V.,
*dr.sc.(econ.), assoc. prof., professor of the department
of finance of business entities and insurance*
Shupa L.Z.,
graduate student
Ternopil National Economic University

HEALTH INSURANCE IN THE SYSTEM OF INSURANCE PROTECTION: THE ESSENCE AND PROBLEMS OF IDENTIFICATION

Постановка проблеми. На тлі суспільних трансформацій найменш реформованою залишається галузь охорони здоров'я, для якої в сучасних складних соціально-економічних і політичних умовах характерні дефіцит бюджетного фінансування, невідповідність соціальним стандартам, неефективна державна економічна та соціальна політики. Як наслідок, спостерігається зменшення доступності безоплатної медичної послуги для більшості верств населення, суттєве погіршення якості надання медичної допомоги, відсутність основних гарантій забезпечення прав людини в медичній сфері.

У статті 3 Конституції України зазначено: "Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю", при цьому у 49 статті цього документу: "Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування" [1]. Проте, на жаль, в умовах сьогодення держава фінансово не спроможна гарантувати збереження та зміцнення здоров'я людини, підвищення якості медичних послуг, забезпечення соціальної справедливості та прав громадян на її одержання. Водночас, залучення інших джерел фінансування медичної галузі є обмеженим у зв'язку з недооцінюванням державою ролі страхової медицини та необхідності її запровадження на базі обов'язкового та добровільного медичного страхування.

Відтак особливої актуальності набувають проблеми реформування та фінансування галузі охорони здоров'я у контексті створення ефективної системи страхового захисту шляхом поширення страхування ризиків втрати життя, здоров'я та працездатності людини в умовах кардинальних змін у соціальній, економічній та політичній сферах, критичної демографічної ситуації, забрудненого екологічного середовища, незадовільного стану здоров'я населення. Зважаючи на розгалуженість та багатогранність страхових відносин у суспільстві, доцільним є визначення сутності та місця медичного страхування у системі страхового захисту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування та розвитку медичного страхування є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів, серед яких: В. Безугла [2], Ю. Бондарь [3], О. Губар [4], Є. Дяченко [5], Н. Приказюк [6], Т. Стецюк [7], С. Юрій [8] та ін. При цьому невирішеними залишаються проблеми ідентифікації медичного страхування як

¹Науковий керівник: Кнейслер О.В. – д.е.н., доцент

складової соціального та комерційного страхування, визначення його сутності у контексті поєднання цих двох сфер страхових відносин.

Постановка проблеми. Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних підходів до трактування сутності медичного страхування та окреслення основних критеріїв його виокремлення у системі страхових відносин суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спершу зупинимося на аналізі основних підходів до трактування сутності медичного страхування, що допоможе нам усебічно підійти до висвітлення проблем його ідентифікації в галузевій класифікації страхових відносин.

В зарубіжній та вітчизняній економічній літературі немає єдиного загальноприйнятого підходу до визначення сутності медичного страхування, науковці до нині дискутують з приводу належності його до тієї чи іншої сфери страхування. При цьому, їх погляди щодо сфери поширення медичного страхування доцільно об'єднати у дві основні концепції: соціального та комерційного страхування.

Прихильники першої концепції вважають, що медичне страхування є формою соціального захисту населення або складовою соціального страхування.

Так, К.В. Павлюк і Е.В. Степанова медичне страхування розглядають як "форму соціального захисту інтересів населення в охороні здоров'я, що має на меті гарантувати громадянам при виникненні страхового випадку отримання медичної допомоги за рахунок накопичених коштів і фінансувати профілактичні заходи" [9, с.163]. Тотожне за змістом є визначення медичного страхування, наведене російськими ученими В.В. Шаховим і Ю.Т. Ахвледіані та в Законі Російської Федерації "Про медичне страхування громадян в Російській Федерації" [10, с. 496; 22]. У поданих вище трактуваннях медичного страхування автори акцентують увагу на страховій компоненті соціального захисту, яка передбачає нагромадження коштів та їх використання на медичну допомогу при настанні страхового випадку. Відтак медичне страхування розглянуто як елемент соціального страхування у контексті форм соціального захисту. При цьому поза увагою дослідників залишився організаційно-правовий механізм формування централізованих страхових фондів медичного страхування та перерозподілу коштів цих фондів; перелік соціальних ризиків, притаманних соціальному медичному страхуванню.

Аналогічний підхід до трактування медичного страхування застосовують вчені-економісти у вітчизняній навчальній літературі. Скажімо, колектив авторів підручника "Соціальне страхування" під медичним страхуванням розуміють "форму соціального захисту населення щодо охорони здоров'я, пов'язану з компенсацією витрат громадян на медичне обслуговування. Це система організаційних та фінансових заходів щодо забезпечення діяльності страхової медицини"[8, с.353]. На відміну від попередніх визначень, учені наголошують на страховій медицині, що підтверджує належність медичного страхування до інституту соціального страхування. Однак не конкретизовано, які елементи включає система організаційних та фінансових заходів щодо забезпечення діяльності страхової медицини, а тому таке визначення не в повній мірі розкриває сутність медичного страхування як складову соціального страхування.

Соціальне (обов'язкове) медичне страхування у системі соціального захисту розглядає Мак-Кі М., трактуючи його як складову частину державного соціального страхування, що забезпечує всім громадянам можливість отримання медичної й лікарської допомоги, яка надається за рахунок коштів обов'язкового медичного страхування в обсязі та за умов відповідно до програм обов'язкового страхування [11]. Як елемент соціального страхування, медичне страхування досліджують такі учені, як: Є. В. Дяченко [5, с. 8-9], О. Є. Губар [4, с. 9], Т. І. Стецюк [7, с. 8].

Дослідники, які підтримують концепцію комерційного медичного страхування, трактують його сутність з різних позицій, зокрема як: систему економічних відносин, вид особистого страхування та різновиди страхових послуг, форму захисту від ризиків, механізм компенсації затрат. Зблизити ці позиції, на нашу думку, допоможе виділення теоретичного та прикладного підходів до визначення сутності медичного страхування.

У контексті теоретичного підходу розкриває сутність медичного страхування як сукупності економічних відносин Ю. В. Бондарь. При цьому, під медичним страхуванням розуміє "економічні відносини по захисту майнових інтересів фізичних осіб, пов'язаних із затратами на отримання медичної допомоги, що виникли при несподіваних, непередбачуваних звертаннях до медичної установи у зв'язку з втратою (необхідністю підтримки) здоров'я, за рахунок фондів грошових ресурсів, сформованих спеціалізованою організацією (страховиком) із страхових внесків фізичних та юридичних осіб" [3, с. 9]. Автором визначено предмет комерційного медичного страхування; джерела і напрямки цільового використання страхових фондів; учасників страхових відносин у комерційному медичному страхуванні. Однак, доцільно було б розширити перелік страхових ризиків у частині ризиків втрати здоров'я. Водночас науковець розкриває сутність медичного страхування з позицій прикладного підходу і трактує його "як компенсацію затрат на отримання медичної допомоги за рахунок спеціально сформованих фондів грошових коштів"[3, с. 9].

В страховій теорії та практиці особливо поширеним є визначення медичного страхування, як виду особистого страхування на випадок втрати здоров'я з будь-яких причини, у тому числі: від хвороби або внаслідок нещасного випадку [2, с. 112; 6, с. 54; 12, с. 227; 13, с. 557; 14, с. 95]. Такий

прагматичний підхід є очевидним, оскільки згідно страхового законодавства медичне страхування належить до галузі особистого страхування, предметом договору якого є майнові інтереси, що пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням. Однак сутність медичного страхування розглядається у вузькому форматі, що не розкриває його організаційно-правовий та фінансовий механізм. Водночас не усі ризики, пов'язані з нещасним випадком можуть бути об'єктом медичного страхування, адже в особистому страхуванні має місце окремий вид страхування – страхування від нещасних випадків. На відміну від страхування від нещасних випадків ризик втрати життя як самостійний ризик у медичному страхуванні не передбачається. Водночас, він застосовується в окремих різновидах медичного страхування як вторинний ризик.

"Як вид особистого страхування на випадок втрати здоров'я, що пов'язано із хворобою або є наслідком нещасного випадку, яке застосовується з метою нагромадження і ефективного використання коштів, необхідних для покриття затрат на медичне обслуговування застрахованого" – визначено медичне страхування у міжнародній практиці [15]. У поданому визначенні не зазначено усіх учасників економічних відносин у сфері медичного страхування та повного переліку страхових ризиків за ним.

Я.П. Шумелда під медичним страхуванням розуміє різновиди страхових послуг, котрі надаються в обов'язковій і добровільній формах, при цьому не тільки страховими компаніями, але й організаціями, уповноваженими на це державою при обов'язковому медичному страхуванні [16, с. 255]. Відтак автор одночасно зачіпає дві сфери економічних відносин у медичному страхуванні: соціального та комерційного страхування. Проте наведене визначення є досить обмеженим в частині фінансового забезпечення медичного страхування, переліку ризиків, мети, предмету, тому не розкриває його економічну сутність.

У рамках прикладного підходу трактують медичне страхування О.А. Коваль і О.І. Ночвай, зокрема, як "форму захисту від ризиків, що загрожують найціннішому в особистому та громадському відношенні – здоров'ю та життю людини"[17]. Незрозуміло про яку форму захисту і від яких ризиків йде мова. Якщо мова йде про соціальні ризики, то це форма соціального медичного страхування у системі соціального захисту, якщо про страхові ризики, то розглядається комерційне медичне страхування. Схожим є визначення медичного страхування, яке пропонує М.М. Бучкевич: "медичне страхування є формою захисту інтересів громадян у разі втрати ними здоров'я з будь-якої причини. Воно пов'язане з компенсацією витрат, зумовлених оплатою медичної допомоги та інших витрат, пов'язаних із підтримкою здоров'я" [18, с.179]. У поданому визначенні не вказано джерела компенсації медичних витрат, учасників організації медичного страхування.

У цьому контексті зблизити певною мірою протилежні концепції учасників дискусії стосовно визначення сутності медичного страхування та його місця у системі соціально-економічних відносин суспільства, на нашу думку, допоможе дослідження основних ознак, притаманних соціальному страхуванню, які визначають його належність до системи соціального захисту населення та суттєво відрізняють від комерційного страхування.

Розглядаючи сутність медичного страхування у системі соціального захисту, відзначимо, що у вітчизняній і світовій практиці немає чіткості у з'ясуванні основних організаційно-правових форм чи інститутів соціального захисту.

Одні вчені серед них виокремлюють соціальне страхування, соціальну допомогу, державне соціальне забезпечення [8, с. 14; 19, с. 8; 20, с. 14], і відповідно досліджують сутність медичного страхування у контексті інституту соціального страхування.

Інші дослідники наводять значно ширший перелік форм (інститутів) соціального захисту, доповнюючи наведені вище такими, як: добровільне додаткове страхування найманих працівників, добровільне особисте соціальне страхування громадян [21, с. 11-12]; особисте страхування, суспільна благодійність, корпоративні системи соціального захисту [22, с. 20-21]; приватне страхування [7, с. 7]. При цьому вони виокремлюють соціальне та комерційне медичне страхування як елементи двох різних форм соціального захисту населення. Така неоднозначність у поглядах учених пояснюється застосуванням ними різних підходів до з'ясування основних ознак інститутів соціального захисту.

Представники першої позиції чітко виокремлюють інститути соціального захисту суспільства за такими ознаками, як: наявність соціальних ризиків; чітко визначений перелік учасників, що підлягають впливу певних соціальних ризиків; законодавчо закріплені норми державного регулювання соціальних процесів; фінансовий механізм соціального захисту; організаційні структури. Згідно другої позиції, в системі соціального захисту вчені досліджують комерційне (особисте, приватне, добровільне) страхування, відповідно наділяючи його ознаками інших соціальних інститутів. На нашу думку, другий підхід є досить дискусійним, що потребує певного пояснення.

Узагальнюючи думки різних науковців, доходимо висновку, що соціальному страхуванню характерні такі основні ознаки: 1) обов'язковість і всезагальність; 2) страховий механізм формування та цільового використання централізованих фондів держави; 3) соціальні ризики, пов'язані з втратою чи зниженням заробітної плати або трудового доходу; 4) застрахованими особами можуть бути лише наймані працівники або непрацездатні особи, які перебувають на утриманні застрахованих осіб [2, с. 14-20; 22, с. 21-22; 23, с. 25; 24, с. 298-301].

Наведене вище підтверджує належність медичного страхування до інституту соціального страхування, однак лише в частині його обов'язкової форми, необхідність якої зумовлена "потребою громадян в отриманні гарантованих державою рівня та обсягу медичних послуг, незалежно від рівня добробуту та соціального стану громадянина" [25, с. 163]. При цьому медичне страхування за такою формою встановлюється законом, основні положення якого є обов'язковими та всезагальними для усіх членів суспільства, носить некомерційний характер, реалізується безпосередньо за участю держави. Водночас, в основі його організації лежить страховий принцип, що передбачає сплату страхових внесків юридичними особами та працюючими громадянами до фонду обов'язкового медичного страхування та можливість отримання застрахованими особами страхових виплат для отримання медичної допомоги в разі настання ризиків втрати життя чи здоров'я.

Відносини у сфері соціального страхування не можуть виникати без настання соціального ризику – основної ознаки, за якою воно виокремлено як інститут соціального захисту населення. При цьому погоджуємося із твердженням Г.І. Андрющенко, яка загалом під соціальним ризиком розуміє "ймовірність втрати заробітку чи трудового доходу, що виникає за об'єктивними соціально значущими причинами..." [26, с.17]. Колектив вітчизняних авторів конкретизує та доповнює це визначення в частині причин настання соціального ризику: "...у зв'язку з додатковими витратами по утриманню дітей та інших членів сім'ї, що потребують допомоги, по задоволенню потреб у медичних і соціальних послугах" [2, с.9]. Таким чином, до ознак, що характеризують цей ризик, віднесемо: 1) втрату заробітку або іншого трудового доходу; 2) його поширення на ті категорії населення, для яких цей заробіток чи трудовий дохід є основним джерелом для існування.

Для соціального медичного страхування соціальний ризик пов'язаний з ймовірністю матеріальної незабезпеченості працездатного населення та осіб, які перебувають на його утриманні, внаслідок втрати заробітку чи трудового доходу в зв'язку з витратами на отримання медичної допомоги.

Відтак, за усіма ознаками можна стверджувати, що медичне страхування у вигляді обов'язкової форми є складовою інституту соціального страхування.

При цьому недоцільним є включення комерційного (добровільного) страхування до інститутів соціального захисту, особливість формування яких зумовлена впливом соціальних ризиків на життєдіяльність громадян. І як слушно зазначає Андрющенко Г.І., "більшість видів ризиків підлягають управлінню через систему страхування, яка функціонує на основі об'єднання приватних ризиків окремих осіб шляхом застосування різних фінансових методів та їх розподілу в часі та просторі. Але соціальні ризики, які характерні не для однієї особи, а для суспільства загалом відносяться до компетенції державної системи соціального захисту населення" [26, с.17].

Комерційне медичне страхування має низку особливостей, що відрізняють його від соціального страхування (табл. 1): здійснюється на добровільних договірних засадах, на основі гармонійного поєднання інтересів страховика та страхувальника; передбачає наявність страхового ризику та покриття значно ширшого їх переліку; відрізняється організаційно-правовим механізмом; джерелами формування страхових фондів; незалежне від трудової діяльності людини.

Таблиця 1

Відмінні ознаки між соціальним і комерційним медичним страхуванням

Ознаки	Соціальне медичне страхування	Комерційне медичне страхування
Ступінь централізації економічних відносин	Складова інституту соціального страхування у контексті державних фінансів	Складова страхового ринку в контексті ринку фінансових послуг
Законодавча та нормативно-правова база	Регламентується Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" (публічно-правовий характер)	Регламентується Законом України "Про страхування" (цивільно-правовий характер)
Види ризиків	Пов'язане з настанням соціальних ризиків	Пов'язане з настанням страхових ризиків
Залежність від трудової діяльності людини	Залежне	Незалежне
Ступінь свободи волевиявлення	Обов'язкове (всеохоплююче)	Добровільне (індивідуальне)
Джерела формування страхових фондів	Обов'язкові страхові внески роботодавців та працівників з нарахувань на заробітну плату	Добровільні страхові внески юридичних та фізичних осіб з отриманого доходу чи прибутку
Учасники: Страховики	Некомерційні страхові організації – Фонд соціального медичного страхування; страхові компанії	Страхові компанії різних форм власності
Страхувальники	Органи Державного управління і влади, роботодавці	Юридичні і фізичні особи
Застраховані	Усі громадяни	Обмежена кількість громадян, що виявила бажання у придбанні такого виду страхового захисту
Терміни страхування	Безстрокове	Обмежені договором страхування (до одного року)

Джерело: розробка авторів

Зазначені вище розбіжності між комерційним і соціальним медичним страхуванням підтверджують належність медичного страхування до різних організаційно-правових сфер страхових відносин. Однак незаперечним є той факт, що поряд з розбіжностями комерційне та соціальне страхування мають спільну економічну природу та належать до сфери економічних відносин. Як справедливо зазначає О. О. Гаманкова, "ці дві сфери страхових відносин не доцільно розглядати безальтернативно відокремлено, як це відбувається зараз.

Такий відокремлений теоретичний підхід виливається в штучне протиставлення соціального та комерційного страхування, позначається на якості законодавчого регулювання страхових відносин у суспільстві, призводить до неоднакового тлумачення одних й тих самих понять, заважає взаємній інтеграції цих двох страхових сфер" [27, с. 38].

Погоджуючись з твердженням науковця, зазначимо, що лише у контексті об'єднання цих двох сфер страхових відносин у межах єдиної економічної категорії страхування можна повною мірою розкрити сутність медичного страхування. Адже соціальне та комерційне медичне страхування взаємодоповнюють один одного, сприяють підвищенню гарантій і якості надання страхових послуг у сфері медичного обслуговування населення.

На нашу думку, спільним між соціальним і комерційним медичним страхуванням є його предмет і об'єкт. Так, предметом медичного страхування є майнові інтереси громадян, що пов'язані з витратами на одержання медичної допомоги. Об'єктом медичного страхування вважаємо настання ризику втрати життя, здоров'я, працездатності у зв'язку із хворобою чи захворюванням.

Висновки з проведеного дослідження. В процесі дослідження виявлено наявність двох основних концепцій стосовно визначення сфери соціального та комерційного медичного страхування, яке пояснюється тим, що медичне страхування є доволі динамічним і багатограним соціально-економічним явищем, а тому досить складно в одному визначенні розкрити всі його сутнісні ознаки, форми вияву та специфіку функціонування. На нашу думку, обидві концепції не суперечать одна одній, а взаємно доповнюються, сприяючи повному розкриттю економічної сутності досліджуваного об'єкта.

Враховуючи напрацювання сучасної економічної науки та певним чином зближуючи теоретичний і практичний підходи до трактування медичного страхування у кожній з сфер його функціонування, сформулюємо власне бачення досліджуваної дефініції. На нашу думку, *медичне страхування* – це сукупність соціально-економічних відносин, що виникають між учасниками формування, розподілу та використання цільових фондів грошових коштів, призначених для забезпечення захисту майнових інтересів фізичних осіб при одержанні медичної допомоги у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування або чинним законодавством і пов'язаних з настанням ризику втрати життя, здоров'я, працездатності внаслідок хвороби чи захворювання. Такий підхід до тлумачення економічної сутності медичного страхування дає змогу врахувати та узгодити економічні інтереси усіх учасників страхових відносин у контексті забезпечення гарантій ефективності медичного обслуговування та підвищення якості медичних послуг для населення, посилення соціальних пріоритетів та досягнення сучасних соціальних стандартів задля стабільного та гармонійного розвитку громадян, покращення рівня їх життєдіяльності та матеріального добробуту. Подальших розробок потребують проблеми функціонального призначення медичного страхування у системі страхового захисту суспільства.

Література

1. Конституція України / Закон України (зі змінами і доповненнями) №254к/96-ВР від 28.06.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Безугла В.О. Соціальне страхування : навчальний посібник / В.О. Безугла, Д.М. Загірняк, Л.П. Шаповал. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 208 с.
3. Бондарь Ю.В. Комплексное развитие обязательного и добровольного медицинского страхования : автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.10 / Ю.В. Бондарь. – Иркутск, 2007. – 19 с.
4. Губар О.Є. Медичне страхування в фінансовому забезпеченні соціальних гарантій населенню : автореф. дис... канд. экон. наук: 08.04.01 / О.Є. Губар. – Київ, 2004. – 22 с.
5. Дяченко Є.А. Формування і розвиток системи медичного страхування в Україні : автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.08 / Є.А. Дяченко. – Київ, 2012. – 25 с.
6. Приказюк Н.В. Система медичного страхування : зарубіжний досвід та особливості організації в Україні / Н.В. Приказюк // Сучасні питання економіки і права : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 1. – С. 53-59.
7. Стецюк Т.І. Медичне страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту громадян : автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.08 / Т.І. Стецюк. – Київ, 2009. – 26 с.
8. Юрій С.І. Соціальне страхування : підручник / С.І. Юрій, М.П. Шаварина, Н.В. Шаманська. – К. : Кондор, 2009. – 464 с.
9. Павлюк К.В. Медичне страхування як форма фінансування медичних послуг / К.В. Павлюк, Е.В. Степанова // Наука й економіка. – 2014. – № 3. – С. 162-171.
10. Страхование : учеб., 2-е изд., перераб. и доп. / Под ред. В. В. Шахова, Ю.Т. Ахведиани. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 511 с.

11. Мак-Ки М. Здравоохранение и расширение Европейского союза [Электронный ресурс] / М. Мак-Ки, Л. Мак-Лехос, Э. Нолте / Европейская обсерватория по системам здравоохранения ВОЗ. – Копенгаген : ЕРБ ВОЗ, 2006. – 293 с. – Режим доступа : <http://www.euro.who.int/PubRequest?language=Russian>.
12. Ротова Т.А. Страхування : навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. та допов. / Т.А. Ротова. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 400 с.
13. Страхування : підручник / Кер. авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
14. Пунда О.О. Медичне страхування в Україні : правові та організаційні засади / О.О. Пунда, Д.А. Арзянцева // Університетські наукові записки. – 2009. – № 1 (29). – С. 95-100.
15. Dictionary of banking and finance [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://banking_finance_new.enacademic.com/.
16. Шумелда Я.П. Страхування: навч. посіб. / Я.П. Шумелда, вид. 2-ге, розшир. – К. : Міжнародна агенція "БІЗОН", 2007. – 384 с.
17. Коваль О.А. Проблеми та перспективи впровадження медичного страхування в Україні [Електронний ресурс] / О.А. Коваль, О.І. Ночвай // Ефективна економіка. – 2014. – № 4. – Режим доступу : http://lib.sumdu.edu.ua/library/DocDescription?doc_id=412721.
18. Бучкевич М.М. Досвід медичного страхування у зарубіжних країнах / М.М. Бучкевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.10. – С. 178-184.
19. Авксентьев В.И. Медико-социальное страхование в системе социальной защиты населения: автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.05 / В.И. Авксентьев. – Москва, 2006. – 26 с.
20. Шутяк Е.Н. Финансовое обеспечение социальной защиты населения в Российской Федерации: автореф. дис... докт. экон. наук: 08.00.10 / Е.Н.Шутяк. – Москва, 2005. – 36 с.
21. Ефимов О.Н. Социальное страхование в России : учебное пособие / О.Н. Ефимов. – Уфа, 2014. – 175 с.
22. Роик В.Д. Экономика, финансы и право социального страхования : Институты и страховые механизмы / В.Д. Роик. – М. : Альпина Паблишер, 2013. – 257 с.
23. Внукова Н.М. Соціальне страхування : Кредитно-модульний курс : навчальний посібник / Н.М. Внукова, Н.В. Кузьминчук. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 412 с.
24. Боднарчук М.І. Щодо питання ознак соціального страхування / М.І. Боднарчук // Митна справа. – 2014. – № 1 (19). – Частина 2, книга 2. – С. 298-302.
25. Базилевич В.Д. Страхування : підручник / В.Д. Базилевич. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
26. Андрущенко Г.И. Модернизация сферы социального страхования в Российской Федерации : автореф. дис... докт. экон. наук: 08.00.10 / Г.И. Андрущенко. – Москва, 2012. – 55 с.
27. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України : теорія, методологія, практика : монографія / О.О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy / Zakon Ukrainy (zi zminamy i dopovnenniamy) №254k/96-VR vid 28.06.1996 [The Constitution of Ukraine / Law of Ukraine (amended) №254k/96-VR of 28.06.1996, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Bezuhla, V.O., Zahirniak, D.M. and Shapoval, L.P. (2011), *Sotsialne strakhuvannia* [Social insurance], tutorial, Tsentр uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 208 p.
3. Bondar, Yu.V. (2007), "Integrated Development of compulsory and voluntarily medical insurance", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.10, Irkutsk, Russia, 19 p.
4. Hubar, O.Ye. (2004), "Medical insurance in financial provision of social guarantees to the population", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.04.01, Kyiv, Ukraine, 22 p.
5. Diachenko, Ye.A. (2012), "The formation and development of medical insurance in Ukraine", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.08, Kyiv, Ukraine, 22 p.
6. Prykazniuk, N.V. (2011), "The health insurance: international experience and peculiarities of the organization in Ukraine", *Suchasni pytannia ekonomiky i prava*, issue 1, pp. 53-59.
7. Stetsiuk, T.I. (2009), "Health insurance and its role in social protection", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.08, Kyiv, Ukraine, 26 p.
8. Yurii, S.I., Shavaryna, M.P. and Shamanska, N.V. (2009), *Sotsialne strakhuvannia* [Social insurance], textbook, Kondor, Kyiv, Ukraine, 464 p.
9. Pavliuk, K.V. and Stepanova, E.V. (2014), "Medical insurance as a form of financing of medical service", *Nauka i ekonomika*, no. 3, pp. 162-171.
10. Shakhova, V.V., Akhvlediani, Yu.T. etc. (2007), *Strakhovanie* [Insurance], textbook, (2nd ed., rev.), Yuniti-Dana, Moscow, Russia, 511 p.
11. Mak-Ki, M., Mak-Lekhos, M. and Nolte, Ye. (2006), *Zdravokhranenie i rasshirenie Yevropeiskoho soiuzа* [Health care and the expansion of the European Union]. Copenhagen: ERB VOZ, available at: <http://euro.who.int/PubRequest?language>.
12. Rotova, T.A. (2006), *Strakhuvannia* [Insurance], (2nd ed., rev.), nat. torg.-ekon. univ. Kyiv, Ukraine, 400 p.
13. Osadets, S.S. (2002), *Strakhuvannia* [Insurance], (2nd ed., rev.), KNEU, Kyiv, Ukraine, 599 p.
14. Punda, O.O. and Arziantseva, D.A. (2009), "Medical insurance in Ukraine: legal and organizational principles", *Universytetski naukovi zapusky*, no. 1(9), pp. 95-100.
15. "Dictionary of banking and finance", available at: http://banking_finance_new.enacademic.com/.
16. Shumelda, Ya.P. (2007), *Strakhuvannia* [Insurance], (2nd ed.), Mizhнародna ahentsiia "BIZON, Kyiv, Ukraine, 384 p.
17. Koval, O.A. and Nochvai, O.I. (2014), "Problems and prospects of introduction of medical insurance in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, no. 4. available at: http://lib.sumdu.edu.ua/library/DocDescription?doc_id=412721

18. Buchkevych, M.M. (2011), "Experience of health insurance in foreign countries", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, iss. 21.10, pp. 178-184.
19. Avksentev, V.I. (2006), "Social health insurance in the social protection system", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.05, Moscow, Russia, 26 p.
20. Shutiak, E.N. (2005), "Financial support for the social protection of the population in the Russian Federation", Thesis abstract of Dr.Sc. (Econ.), 08.00.10, Moscow, Russia, 36 p.
21. Efimov, O.N. (2014), *Sotsialnoe strakhovanie v Rosii* [Social insurance in Russia], tutorial, Ufa, Russia, 175 p.
22. Roik, V.D. (2013), *Ekonomika, finansy i pravo sotsialnogo strakhovaniia: instituty i strakhovye mekhanizmy* [Economy, finance and law social security institutions and insurance arrangements], tutorial, Alpina Publisher, Moscow, Russia, 257 p.
23. Vnukova, N.M. and Kuzmynchuk, N.V. (2009), *Sotsialne strakhuvannia: kredytno-modulnyi kurs* [Social insurance: credit modular course], tutorial, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 412 p.
24. Bodnarchuk, M.I. (2014), "On the issue of social security signs", *Mytna sprava*, no. 1(19), Part 2, Vol. 2, pp. 298-302.
25. Bazylevych, V.D. (2008), *Strakhuvannia* [Insurance], textbook, Znannia, Kyiv, Ukraine, 1019 p.
26. Andriushchenko, H.I. (2012), "Modernization of the social security in Russian Federation", Thesis abstract of Dr.Sc. (Econ.), 08.00.10, Moscow, Russia, 55 p.
27. Hamankova, O.O. (2009), *Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Market of insurance service in Ukraine: theory, methodology, practice], KNEU, Kyiv, Ukraine, 283 p.

УДК 336.5:330.3

Белова І.В.,
к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи
ДВНЗ "Українська академія банківської
справи Національного банку України"

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ФІСКАЛЬНИХ ТА МОНЕТАРНИХ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ НА ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМНОГО ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ

Bielova I.V.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., professor of the department of banking
SHEI "Ukrainian Academy of Banking
of the National Bank of Ukraine "

ASSESSING THE IMPACT OF FISCAL AND MONETARY MEASURES OF STATE AUTHORITIES TO OVERCOME THE EFFECTS OF SYSTEMIC FINANCIAL RISK

Постановка проблеми. Світова фінансова криза, яка розпочалася 2007 р., перетворилася на загальносвітову тенденцію з обмеження кредитування, що призвело до міжнародного сповільнення економічного зростання у 2009 р., до скорочення приватного споживання та інвестицій через негативні економічні очікування. В окресленій ситуації реакція державних органів полягала у вирішенні проблем банківського сектору та відновленні потоку кредитних ресурсів до економіки. Для цього з боку держави застосовувалася низка заходів фінансової та монетарної політик для підтримання попиту та передбачення поширення негативних шоків на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику впливу заходів державних органів для боротьби з наслідками реалізації кризових явищ вивчали такі науковці, як А. Арреаза [1], Е. Балдаккі [2], Л. Крістіано [3], Д. Капп і М. Вега [4], Л. Левін та Ф. Валенсія [5], С. Щич та Б.Кім [7], А. Сміт [8], група фахівців Банку Міжнародних Розрахунків (БМР) [6] та ін.

Досвід країн світу показує застосування як одночасно фінансової та монетарної політик з боку держави для подолання системної кризи, так і переважання однієї з політик у розпорядженні державних регуляторів. Так, наприклад, науковці Крістіано Л. та ін. [3] доводять, що перспективи пом'якшення монетарного регулювання вичерпалися внаслідок неможливості подальшого зниження відсоткових ставок та ослаблених трансмісійних каналів монетарної політики, а тому фінансова політика стала принциповим заходом для стимулювання економічного відновлення. Проте, так чи інакше, в країнах реалізовувалися інструменти обох політик у різних варіаціях.

Е. Балдаккі та ін. [2] досліджували вплив заходів фінансової політики на системні банківські кризи, довели, що своєчасні контрциклічні фінансові заходи сприяють скороченню тривалості кризових